КОЖНА ДИТИНА МАЄ ПРАВО БУТИ ЗІ СВОЇМИ БАТЬКАМИ

Що робити, коли медичний заклад перешкоджає контакту батьків з дитиною?

ŽENSKÉ KRUHY

INICIATÍVA ŽIEN PREŠOV

Ця електронна книга була створена в рамках проекту «Близькість творить дива – батьки госпіталізованої дитини не є відвідувачами», який ми реалізуємо в громадській організації Ženské kruhy.

Ми об'єдналися з громадською організацією Iniciatíva žien Prešov, тому що нас об'єднує спільний інтерес у покращенні медичної допомоги, що надається жінкам і дітям, і в захисті їхніх прав у медичній сфері. Нашою спільною метою є зміцнення прав дітей та батьків під час госпіталізації та вирішення проблеми розлучення дітей з батьками в лікарнях.

Завдяки цій електронній книзі ми надаємо батькам зрозумілу інформацію про їхні права та про те, як їх відстоювати. Ми віримо, що поінформованість є ключем до позитивних змін не лише на індивідуальному, але й на системному рівні.

> "Кожна дитина, без будь-якої дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, національного або соціального походження, майнового стану або народження, має право на такі заходи захисту, які є необхідними з урахуванням її статусу як неповнолітньої з боку її сім'ї, суспільства і держави."
>
> *Стаття 24, пункту 1 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права*

ПОДЯКА

Проект *«Близькість творить дива – батьки госпіталізованої дитини не є відвідувачами»* був реалізований завдяки підтримці понад 200 осіб, які внесли 4428 євро в рамках краудфандингової кампанії на платформі Donio.

Також дякуємо Фонду відкритого суспільства Братислава, який підтримав нас у рамках Програми Stronger Roots for Civil Society грантом у розмірі 4000 євро.

Особлива подяка адвокатському бюро BP Advokáti, зокрема магістру Люції Вакуліновій та магістру Мареку Шимку, за професійне та ретельне розроблення правового висновку щодо прав дитини під час госпіталізації. Їхня робота стала ключовою основою для створення цієї електронної книги.

«Проект був підтриманий Фондом відкритого суспільства Братислава в рамках Програми Stronger Roots for Civil Society. Метою програми є підвищення стійкості організацій громадянського суспільства та їхніх партнерів, зміцнення їхнього соціального капіталу та включення їх до спільнот, у яких вони здійснюють свою діяльність.

Проект фінансується Європейським Союзом за Програмою Громадянство, рівність, права та цінності. Представлений зміст та думки відображають позицію авторського колективу і можуть не збігатися з позицією Європейського Союзу або Фонду відкритого суспільства Братислава. Ні Європейський Союз, ні Фонд відкритого суспільства Братислава не несуть за них відповідальності.»

ПЕРЕКЛАД

Присутність супроводжуючих осіб під час надання медичної допомоги дітям ми вважаємо надзвичайно важливою. Нам важливо, щоб інформація на цю тему дійшла і до людей, які живуть у Словаччині, але словацька мова не є їхньою рідною. Тому ми в «Ženské kruhy» вирішили перекласти цю електронну книгу також українською мовою.

Дякуємо Людмилі Ковальчук за переклад цієї електронної книги на українську.

"Переклад цієї електронної книги українською мовою був профінансований у рамках проекту PROTEUS Transatlantic Foundation, співфінансованого Європейським Союзом. Висловлені думки та позиції є виключно думками авторського колективу і не обов'язково відображають позиції Європейського Союзу або Європейської виконавчої агенції з питань освіти і культури. Європейський Союз та надавач фінансових коштів не несуть жодної відповідальності за ці думки та позиції."

Електронна книга доступна також словацькою та угорською мовами.

G | M | F Transatlantic Foundation

Spolufinancovaný Európskou úniou

ЗМІСТ

1 **ВСТУП**

Чим зумовлена поява цієї електронної книги? Чому діти потребують посиленого захисту своїх прав у сфері охорони здоров'я?

2 **ЩО ПОТРІБНО ДИТИНІ**

Які наслідки розлучення дитини з батьками під час госпіталізації?

3 **ЗАКОНОДАВЧА БАЗА**

Національне законодавство та міжнародні конвенції, які гарантують право дитини на безперервний контакт з батьками.

4 **ПОСІБНИК ДЛЯ БАТЬКІВ**

Як ефективно відстоювати право дитини на контакт з батьками в закладах охорони здоров'я.

5 **ГОСПІТАЛІЗАЦІЯ ОДНОГО З БАТЬКІВ**

Дитина як супутник особи, яка перебуває в стаціонарному закладі (під час госпіталізації батьків).

6 **ВИСНОВОК**

Право дитини бути з батьками не повинно бути питанням індивідуального підходу з боку закладів охорони здоров'я.

7 **ПРО НАС**

Хто ми і яка наша місія?

ВСТУП

01 | ПОХОДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КНИГИ

Ця електронна книга була створена як відповідь на тривожну практику, в рамках якої відбувається масове порушення прав дітей і батьків з боку постачальників медичної допомоги.

Громадські об'єднання "Ženské kruhy" та "Ініціатива жіен Prešov" тривалий час звертають увагу на порушення прав дітей та батьків під час госпіталізації та на невідповідні, недостойні та дискримінаційні умови. Це, наприклад, рутинне відділення передчасно народжених дітей від батьків, відсутність ліжок для батьків, стягування коштів за госпіталізацію або харчування для батьків, які не вигодовують грудьми, або стягування на основі віку госпіталізованої дитини.

У цій електронній книзі ми розглянемо конкретні кроки та дії, які можуть здійснити батьки, якщо їх обмежують у контакті зі своєю дитиною з боку постачальників медичної допомоги.

02 | ЗАХИСТ ДІТЕЙ

Діти є особливо вразливою категорією осіб, які потребують підвищеного захисту своїх інтересів та прав. Наприклад, якщо вони відокремлені від своїх законних опікунів під час отримання медичної допомоги, вони не мають таких же можливостей, як дорослі, відстоювати свої права, робити усвідомлений вибір і захищати себе від зневажливого ставлення. Крім того, діти мають емоційні потреби, які можуть бути задоволені лише в присутності когось із близьких.

Кожна дитина має право бути зі своїми батьками або законними опікунами. Право на присутність одного з батьків може бути обмежене лише судом на підставі закону.

ЩО ПОТРІБНО ДИТИНІ?

Батьки мають вирішальне значення для своєї дитини в той час, коли з нею відбуваються болючі, складні або незнайомі речі. Вони є тією опорою, яка захищає її під час стресу. Батьки допомагають дитині подолати розрив між страхом і довірою.

Дитина в лікарні, яка хвора, налякана, проходить обстеження і раптово опиняється в абсолютно незнайомому середовищі, потребує не лише фізичного здоров'я. Їй потрібні батьки, на яких можна спертися, яким можна довіряти, яким можна висловити свої емоції та вразливість. Батьки - це єдине, що відділяє дитину від токсичного стресу розлуки. Розлука означає час, коли батьки не перебувають разом з дитиною. Розлука госпіталізованої дитини приносить лише негатив і потенційну травму. Розлучена дитина може перестати показувати свої потреби, опустити руки, не плакати, не чинити опір і лікуватися, бути тихою. І це може здаватися бажаним для тих, хто її оточує. Але тоді всередині неї відбуваються негативні процеси, які, хоч і тихі, але тим більш серйозні, завдають довготривалої психологічної шкоди. Підвищується рівень кортизолу. Зростає відчай. Втрачається впевненість. Відбуваються пошкодження, які детально описані в науковій літературі.

Потрапляючи в лікарню, дитина не втрачає права на батьківську турботу, на пояснення, на те, щоб їй дозволили поплакати , вклали спати, заспокоїли біль, обійняли і дали позитивний фізичний контакт. Батьки і дитина утворюють єдине ціле, яке разом представляє пацієнта. З батьками дитина має можливість бути собою. Тому що вона знає, що батьки розуміють її плач, що вони розуміють її страх і що вони обіймуть її в моменти болю. Тому що батько належить госпіталізованій дитині.

Андреа Полокова
www.mamila.sk

mamila
PORADENSTVO PRI DOJČENÍ
www.mamila.sk

ЗАКОНОДАВЧА БАЗА

ПРАВОВЕ ПІДҐРУНТЯ

Конституція Словацької Республіки (1) та Конвенція про права дитини (2) чітко визначають обставини, за яких діти можуть бути розлучені з батьками. З цих надзаконодавчих норм випливає, що дитина може бути розлучена з батьками всупереч їхньому бажанню лише за рішенням суду та відповідно до закону. Це фундаментальні права людини, які закон не може обмежувати в незаконний спосіб. Закон повинен враховувати їхню суть і значення. Обмеження можуть застосовуватися лише з визначеною метою і лише з серйозних причин.

Особливу увагу слід звернути на Хартію основних прав ЄС (3), яка підкреслює найкращі інтереси дитини як ключовий принцип, що також має особливе значення у сфері надання медичних послуг.

Іншими правовими нормами, які регулюють обов'язки та права батьків щодо забезпечення постійного догляду за неповнолітніми дітьми, є Закон "Про сім'ю" (4) та, зокрема, у сфері інформованої згоди при наданні медичної допомоги, Закон "Про охорону здоров'я, медичні послуги" (5).

ТЕКСТ ПРАВОВИХ НОРМ

(1) КОНСТИТУЦІЯ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Стаття 19(2)
"Кожен має право на захист від необґрунтованого втручання в його особисте і сімейне життя".

Стаття 41(4)
"Піклування про дітей та їхнє виховання є правом батьків; діти мають право на батьківське виховання та піклування. Права батьків можуть бути обмежені, а неповнолітні діти можуть бути розлучені з батьками всупереч бажанню батьків лише за рішенням суду".

(2) КОНВЕНЦІЯ ПРО ПРАВА ДИТИНИ

Стаття 9(1)
"Держави-учасниці Конвенції забезпечують, щоб дитина не розлучалася зі своїми батьками всупереч їхньому бажанню, якщо тільки компетентні органи не визначать за рішенням суду, згідно із застосовним законодавством і в рамках відповідної процедури, що таке розлучення необхідне в найкращих інтересах дитини. Таке визначення може бути необхідним у конкретному випадку, наприклад, коли батьки жорстоко поводяться з дитиною або не піклуються про неї, або коли батьки проживають окремо і необхідно вирішити питання про місцезнаходження дитини".

(3) ХАРТІЯ ОСНОВНИХ ПРАВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Стаття 24
"1. Діти мають право на такий захист і піклування, які необхідні для їхнього добробуту. Вони мають право вільно висловлювати свої погляди. Ці погляди беруться до уваги в питаннях, що їх стосуються, з урахуванням їхнього віку та зрілості.

2. Найкраще забезпечення інтересів дитини є першочерговим завданням у всіх заходах, що вживаються органами державної влади або приватними установами стосовно дітей.

3. Кожна дитина має право підтримувати регулярні особисті стосунки і прямі контакти з обома своїми батьками, якщо це не суперечить її найкращим інтересам".

(4) ЗАКОН № 36/2005 ЗБ. ЗАКОНІВ ПРО СІМ'Ю

§ 28(1)(a)
"До батьківських прав та обов'язків належить, зокрема, постійне та систематичне піклування про виховання, здоров'я, харчування та всебічний розвиток неповнолітньої дитини".

§ 38(2)
"Якщо це необхідно в інтересах малолітньої дитини, суд може обмежити здійснення батьками батьківських прав".

(5) ЗАКОН № 576/2004 ЗБ. ПРО ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я, ПОСЛУГИ, ПОВ'ЯЗАНІ З НАДАННЯМ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

§ 6, пункт 6(b)
"Інформовану згоду, якщо інше не передбачено цим Законом, надає законний представник, якщо особа, якій надається медична допомога, не здатна надати інформовану згоду; така особа бере участь у прийнятті рішення в повному обсязі своїх можливостей".

§ Стаття 6(7)
"Якщо законний представник відмовляється надати інформовану згоду, надавач може звернутися до суду з позовом, якщо це в інтересах особи, яка не здатна надати інформовану згоду, якій має бути надана медична допомога. У такому випадку згода суду на надання медичної допомоги замінює інформовану згоду законного представника. До рішення суду можуть бути проведені лише такі медичні процедури, які необхідні для врятування життя цієї особи".

Європейська хартія про права госпіталізованих дітей (1988)

2. Діти, які перебувають у лікарні, мають право на постійне перебування з батьками або їхніми представниками.
7. Необхідно вжити заходів для полегшення фізичного та емоційного шоку. Батьки мають право бути поінформованими та брати участь у прийнятті всіх рішень, що стосуються догляду за їхніми дітьми.

Європейська хартія про права госпіталізованих дітей була прийнята в 1988 році Європейською асоціацією дітей, які перебувають у лікарні (EACH).
Вона встановлює етичні та професійні стандарти догляду за педіатричними пацієнтами. Хоча Хартія не має прямої юридичної сили, вона стала важливим довідковим документом при розробці національної політики та законодавства у сфері охорони здоров'я дітей.

(6) ЗАКОН № 576/2004 ЗБ. ПРО ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я, ПОСЛУГИ, ПОВ'ЯЗАНІ З НАДАННЯМ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

§ 11(18)

"Неповнолітня дитина має право на присутність особи, зазначеної в статті 6(1)(b), або іншого дорослого, письмово призначеного особою, зазначеною в статті 6(1)(b), під час отримання медичної допомоги; особа, зазначена в статті 6(1)(b), або інший дорослий, письмово призначений особою, зазначеною в статті 6(1)(b), не може бути особою, яка знаходиться під арештом, ув'язнена або під вартою

Супроводжуючою особою неповнолітньої дитини при наданні медичної допомоги може бути:

- законний представник (зазвичай один з батьків),
- піклувальник,
- опікун,
- фізична особа, крім батьків, яка має опіку над неповнолітньою дитиною,
- особа, яка взяла дитину під опіку чи піклування,
- особа, яка має дитину під опікою чи піклуванням,
- особа, яка виявила бажання стати прийомним батьком і має дитину, яка тимчасово передана їй на виховання,
- потенційний усиновлювач,
- особа, яка має дитину, передану їй на виховання за особливими умовами,
- законний представник закладу, в якому виконується рішення суду про встановлення інституційного догляду, рішення суду про застосування невідкладних заходів, рішення суду про поміщення особи до приймальника-розподільника для неповнолітніх, рішення суду про застосування примусових заходів виховного характеру або рішення суду про застосування захисних заходів виховного характеру, або особа, уповноважена законним представником цього закладу,
- зазначені вище особи можуть одночасно письмово уповноважити іншу повнолітню особу.

СТАНОМ НА 24.2.2026

Міністерство охорони здоров'я Словацької Республіки повідомило, що разом із внесенням змін до закону про охорону здоров'я також підготує методичні рекомендації, які забезпечать єдиний підхід медичних закладів.

Його текст можна знайти у Віснику Міністерства охорони здоров'я Словацької Республіки — частини 25–32, рік 73, від 01.09.2025 під назвою:

Odborné usmernenie k výkonu práva maloletého dieťaťa na prítomnosť sprevádzajúcej osoby pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti

Деякі частини цього методичного документа вважаємо дискримінаційними та такими, що не відповідають законодавству Словацької Республіки.

У зв'язку з цим ми у співпраці з адвокатською конторою BP Advokáti (www.bpadvokati.cz) підготували "Коментар щодо невідповідності професійного методичного документа законодавству Словацької Республіки".

https://zenskekruhy.sk/komentar-k-usmerneniu/

ПОСІБНИК ДЛЯ БАТЬКІВ

Цей посібник пропонує можливі дії батьків у ситуаціях, коли медичний персонал обмежує їхню присутність поруч з дитиною під час госпіталізації або обстежень. Ми хочемо підкреслити, що кожен випадок є індивідуальним і вимагає від батьків врахування конкретних обставин. Не всі з перерахованих вище кроків будуть необхідні в кожній ситуації, і деякі з них, можливо, доведеться адаптувати або опустити. Водночас ми рекомендуємо дотримуватися об'єктивного та прямого підходу у спілкуванні з медичним персоналом, щоб досягти рішення, яке буде в найкращих інтересах дитини.

01 | ПИТАННЯ - ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Запитайте у медичного працівника, ЩО дає йому право обмежувати контакт батьків з дитиною (наприклад, якщо він не хоче дозволити батькам бути присутніми при обстеженні дитини).
Батьківські права можуть бути обмежені, а неповнолітні діти можуть бути розлучені з батьками всупереч їхньому бажанню лише за рішенням суду на підставі закону.

02 | РІШУЧЕ ВІДСТОЮВАННЯ СВОЄЇ ВИМОГИ

Будьте непохитні та наполегливо наполягайте на своїй вимозі бути поруч з дитиною. За потреби повторюйте свою вимогу. Свою вимогу ви також можете обговорити з керівником/керівницею.

03 | КОНСТРУКТИВНА КОНФРОНТАЦІЯ

Якщо медичний персонал продовжує відмовляти вам у можливості бути присутнім біля дитини або обмежує ваш контакт з дитиною, попросіть надати судове рішення, яке б обмежувало здійснення ваших батьківських прав.
Також попросіть видати письмове підтвердження про відмову у наданні медичної допомоги. Ніколи не підписуйте документ, який би вказував на відмову від надання медичної допомоги з вашого боку. Ви не відмовляєтеся від медичної допомоги для своєї дитини, але вимагаєте, щоб вона надавалася у вашій присутності.

04 | ВИКЛИК ПОЛІЦІЇ

Якщо, незважаючи ні на що, медичний персонал все одно перешкоджає контакту батьків з дитиною, маніпулює, залякує, погрожує тощо, або якщо ви бачите ознаки дій, які мають на меті відібрати у вас дитину проти вашої волі, зверніться до поліції (158). Зберігайте спокій, коротко опишіть ситуацію і попросіть поліцію допомогти вам у її вирішенні.

05 | НАГЛЯДОВІ ТА КОНТРОЛЬНІ ОРГАНИ

У разі порушення Вашого права бути присутнім при наданні медичної допомоги дитині, Ви можете звернутися зі скаргою до наступних наглядових та контрольних органів:

- керівництву лікарні
- Орган нагляду за охороною здоров'я
- до Державного захисника прав
- Міністерство охорони здоров'я Словацької Республіки
- якщо лікарня знаходиться під юрисдикцією місцевого органу влади, то також до місцевого органу влади краю

Процедура та засоби правового захисту детально описані в документі "Путівник по установах", який доступний словацькою мовою на веб-сайті www.zenskekruhy.sk.

06 | ЗАСОБИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

На рівні цивільного права до уваги береться наступне

- позов про захист особистості
- антидискримінаційний позов

> «Неприпустимо, щоб вас хтось відділив від вашої новонародженої дитини без вашої згоди. Ви та ваша новонароджена дитина маєте право залишатися разом постійно, навіть у випадку, коли дитина народжується маленькою, передчасно або у стані, що потребує особливого догляду.»
>
> *Хартія за шанобливе ставлення до здоров'я: універсальні права жінок і новонароджених, Альянс Білої стрічки*

ГОСПІТАЛІЗАЦІЯ ОДНОГО З БАТЬКІВ

DIEŤA AKO SPRIEVODCA OSOBY V ÚSTAVNEJ STAROSTLIVOSTI (POČAS HOSPITALIZÁCIE RODIČA)

При наданні медичної допомоги присутність іншої особи, крім пацієнта, може бути доцільною з низки причин (наприклад, комунікаційний бар'єр, психологічні фактори тощо).
У випадку стаціонарного лікування може бути передбачена можливість перебування такої супроводжуючої особи (компаньйона) у закладі охорони здоров'я. Перебування супроводжуючої особи є послугою, пов'язаною з наданням медичної допомоги.

§ 15 абзац 2 Закону про охорону здоров'я
"Супроводжуючою особою особи, яка перебуває в стаціонарному закладі, може бути лише повнолітня особа; це не стосується випадків, коли супроводжуючою особою є дитина віком до трьох років, яка перебуває в стаціонарному закладі разом з одним із батьків, або неповнолітній батько, який перебуває в стаціонарному закладі разом з дитиною віком до одного року."

Стаття 15 Закону "Про охорону здоров'я" надає юридичне визначення терміну "супроводжуючий особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні", але не вирішує питання права на госпіталізацію з супроводжуючим. Не існує чіткого правового регулювання, яке б зобов'язувало лікарні дозволяти такий супровід, що може призвести до непослідовної практики застосування.

Таким чином, дитина віком до трьох років також може бути супутником свого батька, який перебуває на стаціонарному лікуванні, але залишається під питанням, чи дійсно лікарня дозволить їй це зробити, оскільки закон передбачає таку можливість, але не накладає прямого зобов'язання на заклади охорони здоров'я приймати дитину в якості супутника.

ВИСНОВОК

Право дитини на безперервний контакт з батьками під час надання медичної допомоги випливає з міжнародних конвенцій та національного законодавства і не повинно залежати від індивідуального розсуду чи рішення конкретного закладу охорони здоров'я. Забезпечення присутності одного з батьків з госпіталізованою дитиною має вирішальне значення не тільки для психологічного благополуччя дитини, але й для її найкращих інтересів, що є основоположним принципом правового захисту дітей.

Права дитини - це не просто формальна частина законодавства, вони є основою гуманної та якісної охорони здоров'я. Їх дотримання захищає не лише здоров'я дитини, але й її гідність, психологічне благополуччя та загальний досвід отримання медичної допомоги. Як батьки, медичні працівники або члени суспільства, ми несемо відповідальність за дотримання цих прав на практиці. Усвідомлення - це перший крок до змін, тому не бійтеся запитувати, вимагати та забезпечувати дотримання прав вашої дитини. Кожен крок на шляху до шанобливого ставлення - це крок до кращого майбутнього для всіх дітей.

Людмила Мацейова
вересень 2025 року

ПРО НАС

INICIATÍVA ŽIEN PREŠOV, O.Z.

Громадське об'єднання складається з освічених і досвідчених активістів, які об'єднали свої зусилля для значного покращення допологової, пологової та післяпологової допомоги в Пряшеві та його околицях. Її головна місія полягає не тільки в тому, щоб забезпечити кожній жінці доступ до безпечної та шанобливої медичної допомоги, а й в тому, щоб інформувати жінок про їхні права в цьому процесі.

ŽENSKÉ KRUHY

Громадське об'єднання "Ženske kruhy" було засноване у 2011 році як відповідь на системні порушення прав жінок та постійні шкідливі практики у пологових будинках. Асоціація займається темами, пов'язаними з вагітністю, пологами та доглядом за дітьми. Зокрема, вона консультує матерів госпіталізованих дітей щодо того, як вони можуть бути зі своїми дітьми під час госпіталізації, навіть якщо в лікарні їм забороняють це робити.

Авторка: Людмила Мацейова
Фахова консультація: Даніела Барнякова
Зузана Крішкова
Переклад: Людмила Ковальчук
Графічне оформлення: Людмила Мацейова

© Ženské kruhy
© Iniciatíva žien Prešov